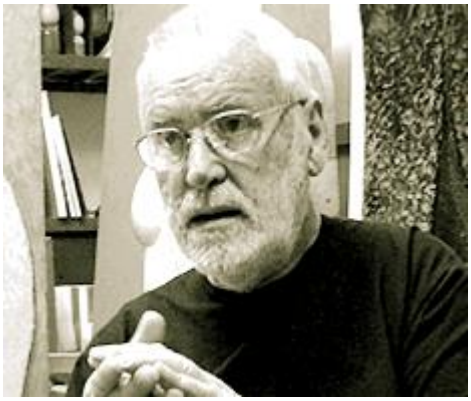
Vijenac 323

Likovnost

SJEĆANJE: VASKO LIPOVAC (1931 –2006)

Mornar na posljednjoj plovidbi

U hrvatskoj kulturi Vasko Lipovac bio je umirujući element. On je u svijetu sentimenta kojega nije nijekao, unutar vlastita pripadništva i sjećanja sve znao izreći ekonomičnim i čistim jezikom. Njega je određivala pripadnost svemu onome što zovu pomorskim životom, svijetom Sredozemlja

U hrvatskoj kulturi Vasko Lipovac bio je umirujući element. On je u svijetu sentimenta kojega nije nijekao, unutar vlastita pripadništva i sjećanja sve znao izreći ekonomičnim i čistim jezikom. Njega je određivala pripadnost svemu onome što zovu pomorskim životom, svijetom Sredozemlja

Umro je jedan od najplemenitijih ljudi i umjetnika. Bolest ga je posljednjih godina sprečavala da dovrši mnoge zamisli i mnoge poslove. Ali, ni tada bez atelijera i svijeta mornara, kapetana, udavača, ljubavnica, lakih dama, riva, mora i svjetionika, veslača i jedrenjaka, kapetana duge i kratke plovidbe... nije mogao.

Široko proknjižen ukus i veliko mnoštvo na njegovim izložbama, uvažavanje i stručnjaka i nestručnjaka, posve obična hedonističkog svijeta i likovnih kartezijanaca, Lipovac je bio točkom pomirbe posebnog i širokog ukusa. Njegovo je djelo točka u kojoj se hedonist i kartezijanac susreću. Krasila ga je likovna čistoća, jednostavnost i punina oblika. Polje sentimenta, nostalgije, sjećanja krenulo je zajedno s oblikovnom čistoćom. Jer u dubinama smirenih studija, primjerice posljednjih limenih i staklenih Valova, djeluje poetski vokabular prirodne činjenice, ali i stroga gramatika jezika. Stoga je i vjernost prirodnim pojavama bila uvijek više poticaj nego puki prijevod ili prijepis.

U hrvatskoj kulturi Vasko Lipovac bio je umirujući element. On je u svijetu sentimenta koji nije nijekao, unutar vlastita pripadništva i sjećanja sve znao izreći ekonomičnim i čistim jezikom. Njega je određivala pripadnost svemu onome što zovu pomorskim životom, svijetom Sredozemlja. Uz to, blagost sjećanja na djetinjstvo, na bucmaste i obdarene dame, koketeriju i stidnu toplinu, vedrinu i erotiku, provučena kroz jednostavan oblik i nenarativna rješenja. Jer njegovu su svijetu pripadali veliki »mornari, veliki sveci pjesnici svih doba, svi do jednoga neuknjiženi, sav taj prognani i bezbrojan naraštaj« (Pessoa). Pa i oni koji su samo prepoznavali sentimente i sidrili ih u Lipovčeve oblike nisu slutili da su prolazili stazama likovnog asketizma i likovne higijene usvajajući pouke o jednostavnosti oblika koji nije izgubio duhovitost sadržaja ni uvjerljivost ljudske emocije. Dok je njegovao »ljudski intimitet s prošlošću«, nostalgija i sentiment, emocija i sjećanje, prošlost i zavičaj nisu za Vaska Lipovca bile prazne riječi, nego realnost duha, koji je u umjetnika dodirnuo pragove oblikovne askeze i minimalističkih biljega. Lipovac doista nije praznio fildžane zavičajnih arhiva i staretinarnica, niti je pio iz bunara pukoga pričljiva sentimentalizma i sjećanja utrošena u jeftine svrhe, nego je rigoroznošću svojega oblika dosegnuo misaonu i oblikovnu jasnoću koja je formalno korespondirala s vremenom, ali je s druge strane tangirala cijelu kolajnu dodira s pozlaćenim poliptisima, portalima crkava, romaničkih zvonika i rozeta, likovima svetaca i mučenika... bogatih kulturnih i povijesnih sedimentacija. Ali to je bio (vitgenštajnovski) jezik koji je morao govoriti za sebe, i tu je moderna ekonomija oblika koja izvan raskoši i barokizacije forme izoštrava i osjetila i razum.

Jednom davno napisao sam da o Lipovčevu djelu i obliku treba govoriti kao o toplini i jednostavnosti svagdašnjega kruha. Ne misleći pritom samo na oblik, u njegovim erotskim i kopulativnim prizorima gnijezdio se čar ljudske bezazlenosti i u njima se njedrilo nešto kreposno i nevino. Ništa u njega nije zazivalo moralistički prst ni osjećaj prekoračenja i zgražanja; ponajmanje stida.

Možda je sve Lipovčevo mnoštvo, koje žvrgolji uz rivu, na obali i na moru samo jedna slika, a Lipovac slikar i kipar samo jedne slike i kipa? Kipar koji nastoji pohraniti tajnu ukupnosti ljudske sudbine? I posljednja djela s temom vala od staklene mase puni viskoznog akvamarinskoga odsjaja, kao i mrki i nazubljeni limovi, ogoljeli su i jednostavni oblici koji svjedoče kolika je moć Lipovčeva sažimanja svijeta. Oni su dokaz da o postojanosti i bogatstvu mašte ne odlučuje brojnost ni širok popis motiva, nego da je riječ o imaginiranju jednoga te istoga elementa i njegova svođenja na neizbrojive mogućnosti oblika. Uz to, da je njegov oblik primjer samospoznaje i vlastita jezika, ali i primjer zavisnosti stvorena oblika i prirodnoga svijeta, te da je to okretna pobjeda imaginacije koja ima zadaću jednostavnosti i čistoće što se hrani bogatstvom svijeta bez ijedne suvišne riječi.

Činjenici teške bolesti i »nemogućnosti težega fizičkoga rada« prkosio je koliko je mogao. Dok traje njegov svijet, dok se stvaraju novi oblici, stječe se dojam neuništivosti mašte, ekstaze intuicije i vokabulara strasti, koji odražava i vjernost svijetu, ali i neprekidnu nevjeru njegovoj konačnosti. Premda smo svjesni neizbježnosti vlastita odlaska, smrt posebnoga čovjeka ostavlja nas zatečene. Ali taj svijet s tolikim likovima Lipovčeva zemaljskoga raja s ljudskim slabostima nekako će se sada lakše podnijeti. Mi bliski i daleki putnici, koji smo ga poznavali, koji smo se hvalili da možemo k njemu kada zaželimo, žalimo u ovom trenutku zapravo sebe. Pitomi duh svakodnevice, umjetnik najplemenitijega kova, otišao je nekako tiho, naglo kao i očekivano, i mi znamo da nije nestalo jedno ime, nego cijeli bliski i topli svijet.

Zarekli smo se nekoliko tjedana prije smrti napisati molitvenik. Malu formu knjige po mjeri dlana, koju će ispuniti njegove bilješke, crteži, i u kojoj se neće hladno secirati i obrazlagati likovni postupci. Bila je to prilika bliženja kruhu od čovjeka, koji je u njegovoj formi i u njegovoj unutrašnjosti pronašao simbol vlastite topline i plemenite jednostavnosti.

Ive Šimat Banov